

Овчарук Оксана Василівна,

завідувачка Інформаційно-аналітичним відділом педагогічних інновацій

Інституту інформаційних технологій і засобів навчання Національної Академії педагогічних наук України, канд.пед.наук, ст.наук.співр.

0 50 5853382

ДОСВІД ВПРОВАДЖЕННЯ КУРСІВ З ОСНОВ СПОЖИВЧИХ ЗНАТЬ В СИСТЕМІ ОСВІТИ УКРАЇНИ

Впровадження основ споживчих знань в освітній процес визначається сьогоденними умовами життя та діяльності людини в суспільстві. Потреби людей у якісних та комфортних умовах життя значно залежать від того, як суспільство задовольняє споживчі інтереси та захищає права людини на якість різноманітних товарів та послуг та достовірну інформацію про них. Саме в даному контексті впровадження основ споживчих знань в систему освіти є одним з стратегічних напрямів розбудови громадянського суспільства в розвинених країнах світу.

Європейські країни сьогодні за підтримки Європейського Союзу розпочали нову програму з захисту прав споживачів, що розрахована на 2007-2013 роки. Головними її цілями є захист громадян від ризиків, пов'язаних зі споживанням товарів та послуг. В Україні також було прийнято низку нормативно-правових актів, які регулюють відносини у цій сфері, серед яких - Указ Президента України від 12 січня 2002 року "Про заходи щодо посилення державного захисту прав споживачів", "Програма захисту прав споживачів на 2003-2005 роки", затверджена у грудні 2002 року указом Президента України, 01.12.2005 р. на засіданні Верховної Ради України був прийнятий Закон України «Про внесення змін у Закон України «Про захист прав споживачів» (по суті, Закон України «Про захист прав споживачів» у новій редакції) а у 13.01.2006 р. Закон у новій редакції вступив у дію.

Споживча освіта в країнах Євросоюзу реалізується шляхом формування раціональної економічної поведінки людини, інформування та консультування населення, розвитку раціонального економічного мислення. Сьогодні споживча освіта стає важливим компонентом державної політики і є одним із найактуальніших завдань системи освіти України. Саме тому організація

системи виховання і навчання школярів основам споживчих знань має ґрунтуватися на сучасному законодавстві: Декларації ООН «Керівні принципи для захисту споживачів», Програмі захисту прав споживачів, що розрахована на 2007 – 2013 роки, Законі України «Про захист прав споживачів», Законі України «Про рекламу», Указі Президента України «Про Національну доктрину розвитку освіти» («Національна доктрина розвитку освіти» 17/04/2002), Постанові президії Академії педагогічних наук України Про концепцію громадянського виховання дітей і молоді, Законі України «Про освіту», Резолюції Комітету міністрів Ради Європи «Про освіту споживача у школах».

Слід визнати, що в Україні певний період споживчій освіті приділялась недостатня увага. Саме така ситуація викликала необхідність створення Концепції споживчої освіти для загальноосвітніх навчальних закладів, ґрунтовної цілісної наскрізної програми курсу «Основи споживчих знань», посібника для вчителів, який був запроваджений у 2008/2009 н.р. у загальноосвітніх навчальних закладах та згодом посібника для ВНЗ I-IV ступенів акредитації та програми курсу в системі післядипломної освіти вчителів, а також навчально-методичного посібника з питань впровадження споживчої політики для державних службовців. Дана робота була проведена МОН України за сприяння Спільного проекту ЄС та ПРООН «Спільнота споживачів та громадські об'єднання».

Важливим здобутком стала розбудова мережі навчально-методичних об'єднань впровадження навчального курсу за вибором «Основи споживчих знань для 1-12 класів. На базі районних та обласних методичних об'єднань вчителів економіки було успішно створено національну мережу координаторів з впровадження споживчої освіти в системі загальноосвітніх навчальних закладів. До складу обласних координаторів увійшли методисти районних та обласних методичних кабінетів, викладачі кафедр економіки та географії обласних інститутів післядипломної педагогічної освіти. Вже протягом 2008/2009 та 2009/2010 н.р. обласними координаторами було проведено таку роботу:

- розроблено та впроваджено обласні програми для вивчення курсу за вибором «Основи споживчих знань» - 27 областей;
- проведено серію семінарів-тренінгів для вчителів, що викладають «Основи споживчих знань» у школах (на базі ОППО);
- розповсюджено навчальний посібник та навчально-методичні матеріали для вчителів та учнів (7000 примірників); створено та розповсюджено збірник тестових завдань;
- проведено перший (2009 р.) та другий (2010 р.) Всеукраїнські конкурси «Молодь тестує якість» та «Зелене споживання», залучено учнів, вчителів та батьків до участі в конкурсі, в яких взяло участь близько 1500 учасників.

В 2008-09 навчальному році як окремий курс за вибором «Основи споживчих знань» викладався в 504 школах країни. Ще на період розробки матеріалів виявилось, що заявки на впровадження курсу подало близько 3500 загальноосвітніх навчальних закладів. У 2009-10 навчальному році кількість шкіл, де введено в програму цей курс подвоїлася - 3120 шкіл. Дані школи стали пілотними для впровадження курсу за вибором «Основи споживчих знань».

На сьогодні ті загальноосвітніх навчальні заклади, які не мають можливості ввести окремий курс зі споживчих знань, використовують елементи та матеріали курсу в рамках основних курсів зокрема таких предметів, як хімії, біології, етики, інших предметів гуманітарного циклу.

Робота з питань впровадження основ споживчих знань проводиться за такими напрямками:

- методичне забезпечення інформацією щодо змісту програм з основ споживчих знань, наукових підходів до викладання курсу;
- впровадження сучасних освітніх технологій в навчально – виховний процес;
- співпраця з обласними управліннями у справах захисту прав споживачів;
- співпраця з районними (міськими) методичними кабінетами та районними (міськими) методичними об'єднаннями вчителів економіки;

- створення класів економічного профілю в загальноосвітніх навчальних закладах області;
- пошук шляхів підвищення ефективності курсової підготовки вчителів економіки;
- організація і проведення різноманітних форм масових заходів і індивідуальної роботи з вчителями економіки.

Навчальні заклади проводять самостійні конкурси та проекти за споживчою тематикою. Також в школах викладаються такі факультативні курси, як "Подорож у світ економіки", "Основи сімейного господарювання", "Цікава економіка", "Ділова активність", які містять теми, що сприяють формуванню культури розумної споживчої поведінки.

Курс за вибором «Основи споживчих знань» було включено до річних планів роботи відділів освіти на обласному та районному рівнях. Проведено семінари за участю спеціалістів відділів (управлінь) освіти, методистів РМК (ММЦ), керівників районних, міських методичних об'єднань, вчителів економіки з проблеми "Загальні підходи до впровадження навчальних курсів зі споживчих знань у загальноосвітніх навчальних закладах".

У 2008/2009 навчальному році Університетом менеджменту освіти Академії педагогічних наук України, було успішно розроблено та впроваджено в навчальний процес навчальну програму спецкурсу «Основи споживчих знань» для системи ОППО. Авторами спецкурсу стали викладачі та професори Кафедри менеджменту освіти, економіки та маркетингу (Саюк В.І., Єльнікова Г.В., Оліфіра Л.М., Даниленко Л.І. та ін.). Програма була включена в навчальний план роботи Університету для різних категорій слухачів - керівників навчальних закладів різних рівнів, методистів та керівників метод об'єднань, інших категорій, що проходять навчання в системі ППО.

Важливим аспектом впровадження даного напрямку стала організація науково-практичних конференцій та навчальних семінарів на базі ЦППО УМО НАПН України та обласних інститутів післядипломної освіти. Загалом до участі у навчально-методичних семінарах було залучено 27 обласних інститутів, близько 300 методичних об'єднань та сформовано мережу кафедр,

на яких викладається спецкурс «Основи споживчих знань» для педагогічних працівників.

Оглянувши досвід впровадження основ споживчих знань за останні роки в системі освіти в Україні, слід визнати, що даний напрям є новим, важливим компонентом оновлення змісту освіти, що відповідає нагальним потребам сучасного суспільства. Саме тому в процесі оновлення освітніх стандартів сьогодні важливим є внесення до них формування культури споживання, що базується на кращому європейському досвіді, що сприятиме розбудові громадянського суспільства в Україні.

Використана література:

1. Дубенко С.Д., Максименко К.О., Овчарук О.В., Плахотнюк Н.Г., Протасова Н.Г., Ромат Є.В. Споживча політика в системі державного управління: Навчально-методичний посібник для вищих навчальних закладів. К.: ФОП Тютюкін, 2009.- 198 с.
2. Закон України «Про внесення зміни до статті 23 Закону України «Про захист прав споживачів». № 1252-ІУ. // Голос України. – 2004. – № 2.
3. Збірник тестових завдань для 9-12 класів. До навчально-методичного посібника для загальноосвітніх навчальних закладів «Основи споживчих знань». К.: Ніка-Центр, 2009. – 112 с.
4. Молодь тестує якість: збірник творчих робіт за результатами Всеукраїнського конкурсу «Молодь тестує якість» та «Зелене споживання» у 2008/2009 н/р. За загальною редакцією Максименко К.О., Овчарук О.В. К.:, 2009, «Спільний проект ЄС та ПРООН «Спільнота споживачів та громадські об'єднання», ПРООН.- 64 с.
5. Основи споживчих знань: та ін. Навч.-метод. посіб. для загальноосв. навч. зал.: 1-12 кл. / Гільберг Т.В., Довгань А.І., Капіруліна С. Л. та ін.: За заг. ред. Бескової Н.В., Єрохіної А.С., Максименко К.О., Овчарук О.В.- К.: Навчальна книга, 2008.- 816 с.:іл.
6. Основи споживчих знань. Посібник для вищих начальних закладів. За заг.ред. Овчарук О.В. Максименко К.О. К.: «К.І.С.», 2008.- 192 с.
7. Портал споживача//електронний ресурс: www.consumerinfo.org.ua – заголовок з екрану.